

Φράσεις Λαϊκής Σοφίας

Διαχρονικές φράσεις λαϊκής σοφίας.

Στον καθημερινό μας λόγο χρησιμοποιούμε διαχρονικές φράσεις λαϊκής σοφίας, την προέλευση των οποίων οι περισσότεροι δεν γνωρίζουμε. Οι φράσεις αυτές κρύβουν μία μικρή ιστορία, με άγνωστους σε εμάς πρωταγωνιστές, η οποία αφενός έχει κάτι να μας διδάξει, και αφετέρου απεικονίζει γλαφυρά τον τρόπο ζωής και δράσης των ανθρώπων μίας άλλης εποχής.

Στις περισσότερες των περιπτώσεων η λαϊκή αυτή σοφία, έχει τις ρίζες της στην Αρχαία Ελλάδα και το Βυζάντιο, αποδεικνύοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την συνέχεια του Ελληνισμού, εφόσον τις ίδιες φράσεις χρησιμοποιούμε και σήμερα.

Οι άνθρωποι μπορεί να αλλάζουν ανάλογα με τις εποχές, ταυτόχρονα όμως, εύκολα διαπιστώνει κανείς, πως στην πραγματικότητα μοιραζόμαστε διαχρονικά τα ίδια πάθη, φόβους, ανησυχίες και ελπίδες.

Στα πλαίσια αυτά έχει αξία και ιδιαίτερο ενδιαφέρον, η γνώση της λαϊκής αυτής σοφίας. Η παρουσίαση θα γίνει ανά χρονική περίοδο, αρχαία Ελλάδα, Βυζάντιο, Τουρκοκρατία, Νεώτεροι χρόνοι.

Χτύπα ξύλο. .

«Απτεσθαι ξύλου», έλεγαν οι αρχαίοι Έλληνες. Λόγω της πεποίθησης τους πως στα δένδρα κατοικούσαν νύμφες (Δρυάδες/Αμαδρυάδες) χτύπαγαν το ξύλο του κορμού των δένδρων για να επικαλεστούν την προστασία τους, καθώς οι νύμφες μπορούσαν να πραγματοποιήσουν τις ευχές των ανθρώπων.

Αυτή η συνήθεια συνηθίζεται ακόμα και σήμερα, όταν ακούμε κάτι το οποίο δεν θέλουμε να μας συμβεί...

Ιδού η Ρόδος, ιδού και το πήδημα.

Η παροιμιώδης αυτή έκφραση, προέρχεται από τον μύθο του Αισώπου, «Ανήρ κομπαστής», και χρησιμοποιείται για όσους καυχούνται για κάτι και το υποστηρίζουν, αλλά αδυνατούν να αποδείξουν τα λεγόμενά τους. Σύμφωνα με τον μύθο, ένας αθλητής που βρισκόταν στην Αθήνα καυχόνταν συνέχεια ότι σε αγώνες στην Ρόδο είχε πραγματοποιήσει ένα τεράστιο άλμα. Καθώς δεν τον πίστευε κανείς, αυτός έλεγε στους Αθηναίους να πάνε στη Ρόδο και να ρωτήσουν τους θεατές των αγώνων. Τότε ένας Αθηναίος πήγε στο σκάμμα, και με το χέρι έγραψε πάνω στην άμμο τη λέξη «Ρόδος».

Κατόπιν γύρισε προς τον καυχισιάρη αθλητή και του είπε: «Αυτού γαρ και Ρόδος και

πήδημα», το οποίο έχει μείνει ως «ιδού η Ρόδος, ιδού και το πήδημα». Το προφανές νόημα είναι ότι ο καθένας έχει οποτεδήποτε την δυνατότητα να αποδείξει τις δυνατότητές του και δεν χρειάζεται η επίκληση μυθικών προγόνων, κατορθωμάτων κτλ.

Τα κρέμασε στον κόκορα.

Οι αρχαίοι αγαπούσαν και αυτοί τα τυχερά παιχνίδια, όπως τα κότσια (ζάρια), αλλά και τα στοιχήματα στις κοκορομαχίες (αλεκτρονομαχία). Όπως συμβαίνει και σήμερα κυρίως στην Ασία, έβαζαν δύο κοκόρια να μαλώσουν και άρχιζαν τα στοιχήματα, για τον νικητή. Έτσι, πάνω στα κοκόρια στοιχηματίζοντας, κρεμούσαν πολλές φορές ακόμα και ολόκληρες περιουσίες. Στον κόκορα κρεμούσαν τα χρήματά τους και όπως συμβαίνει συνήθως με τους παίχτες, τα έχαναν. Από τα αρχαία λοιπόν χρόνια, και από τις κοκορομαχίες, μας έμεινε και η φράση «τα κρέμασε στον κόκορα », που λέμε μέχρι και σήμερα με την ίδια σημασία.

Δε μύρισα τα νύχια μου.

Στην αρχαία Ελλάδα πριν αθλητές μπουν στο στίβο, πολλοί από τους θεατές έβαζαν μεγάλα στοιχήματα, για τον νικητή, όπως γίνεται σε πολλές περιπτώσεις και σήμερα. Πολλοί ακόμη πήγαιναν στα διάφορα μαντεία, για να μάθουν το νικητή. Οι «μάντισσες», «βουτούσαν» τότε τα νύχια τους σ ένα υγρό, από δαφνέλαιο, ύστερα τα έβαζαν κοντά στη μύτη τους κι έπεφταν σ ένα είδος καταληψίας. Τότε ακριβώς έλεγαν και το όνομα του νικητή. Από το περίεργο αυτό γεγονός έμεινε ως τα χρόνια μας η φράση: «δε μύρισα τα νύχια μου», που τη λέμε συνήθως, όταν μας ρωτούν για κάποιο γνωστό συμβάν, το οποίο εμείς δεν έχουμε μάθει.

Μη μου τους κύκλους τάραττε.

Όταν οι Ρωμαίοι κυριεύσαν τις Συρακούσες το 212 π. Χ. , μετά από τριετή αντίσταση των Ελλήνων, κάποιοι Ρωμαίοι στρατιώτες μπήκαν στο σπίτι του Αρχιμήδη, και τον βρήκαν να σχεδιάζει κύκλους στο έδαφος. Ο Αρχιμήδης τους παρακάλεσε να τον αφήσουν να τελειώσει τη λύση κάποιου σπουδαίου προβλήματος που τον απασχολούσε, εξ ου και οι κύκλοι στο έδαφος. Για αυτό και τους είπε το γνωστό «μη μου τους κύκλους τάραττε». Ο Ρωμαίος στρατιώτης όμως δυστυχώς και τους κύκλους του χάλασε, και τον Αρχιμήδη σκότωσε...!!!! Η φράση όμως έμεινε...

Κοράκιασα από τη δίψα.

Φράση που προέρχεται από έναν αρχαιοελληνικό μύθο. Σύμφωνα με αυτόν, σε κάποια μικρή ορεινή πόλη της αρχαίας Ελλάδας, οι κάτοικοι αποφάσισαν κάποτε να κάνουν μια θυσία στο θεό Απόλλωνα. Το νερό όμως που θεωρούσαν ιερό και το χρησιμοποιούσαν στις θυσίες , βρισκονταν ανάμεσα σε δύσβατα φαράγγια. Έπρεπε λοιπόν για αυτή τη σημαντική θυσία να στείλουν κάποιον σε αυτή τη δύσκολη και ανηφορική διαδρομή, για να φέρει το «ιερό» νερό. Ξαφνικά, ακούστηκε μια φωνή από ένα δέντρο εκεί κοντά. Ήταν η φωνή ενός κόρακα ο οποίος προσφερόταν να αναλάβει το συγκεκριμένο εγχείρημα. Παρά την έκπληξη που

ένιωσαν οι κάτοικοι ακούγοντας τη φωνή του κόρακα, αποφάσισαν να του αναθέσουν την αποστολή, μιας και με τα φτερά του θα έφτανε γρήγορα και εύκολα στην πηγή που έτρεχε το «ιερό» αυτό νερό. Έδωσαν λοιπόν, οι άνθρωποι στον κόρακα μια μικρή υδρία, αυτός την άρπαξε με τα νύχια του και πέταξε στον ουρανό με κατεύθυνση την πηγή. Ο κόρακας έφτασε γρήγορα στην πηγή. Πλάι της αντίκρισε μια συκιά γεμάτη σύκα, και λιχούδης καθώς ήταν άρχισε να δοκιμάζει μερικά σύκα. Τα σύκα όμως ήταν άγουρα, και ο κόρακας αποφάσισε να περιμένει μέχρι να ωριμάσουν, ξεχνώντας όμως την αποστολή που είχε αναλάβει για λογαριασμό των ανθρώπων. Περίμενε τελικά δύο ολόκληρες μέρες ώσπου τα σύκα ωρίμασαν. Έφαγε πολλά μέχρι που κάποια στιγμή θυμήθηκε τον πραγματικό λόγο για τον οποίο είχε έρθει στην πηγή. Άρχισε να σκέφτεται λοιπόν, πώς θα δικαιολογούσε την αργοπορία του στους κατοίκους της πόλης. Τελικά γέμισε με νερό τη μικρή υδρία, άρπαξε με το ράμφος του ένα μεγάλο φίδι το οποίο διέκρινε να κινείται κοντά στους θάμνους και πέταξε για την πόλη. Όταν ο κόρακας έφτασε στην πόλη, οι κάτοικοι θέλησαν να μάθουν το λόγο για τον οποίο άργησε να επιστρέψει με το νερό από την πηγή. Ο κόρακας αφού άφησε κάτω την υδρία και το φίδι, και ισχυρίστηκε ότι το συγκεκριμένο φίδι ρουφούσε το νερό από την πηγή, με αποτέλεσμα αυτή να αρχίσει να ξεραίνεται. Έπειτα τους είπε πως όταν το φίδι αποκοιμήθηκε, αυτός γέμισε την υδρία με το νερό και γράπωσε και το φίδι για να το παρουσιάσει στους κατοίκους. Οι άνθρωποι τον πίστεψαν και σκότωσαν το φίδι χτυπώντας το με πέτρες και ξύλα. Όμως, το φίδι αυτό ήταν του θεού Απόλλωνα, και ο θεός του φωτός οργισμένος αποφάσισε να τιμωρήσει τον κόρακα για το ψέμα του. Έτσι από εκείνη την ημέρα, κάθε φορά που ο κόρακας προσπαθούσε να πει νερό από κάποια πηγή, αυτή στέρευε. Κράτησε πολύ καιρό το μαρτύριο αυτό της δίψας του κόρακα, μέχρι που ο Απόλλωνας τον λυπήθηκε και τον έκανε αστέρι στον ουρανό. Από τότε, όταν κάποιος διψούσε πολύ, έλεγε τη φράση « Κοράκιασα από τη δίψα ». Και αυτή η φράση έχει παραμείνει ως τις μέρες μας.

Ο κλέψας του κλέψαντος.

Αρχαία ελληνική έκφραση, (Αλωπεκίζειν προς ετέρα αλώπεκα). Παροιμία που λεγόταν για τους απατεώνες και μάλιστα σε περιπτώσεις που κάποιος εξ αυτών, επιχειρούσε να εξαπατήσει άλλον απατεώνα.

Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας.

Φράση που χρησιμοποιείται για να υποδείξει δολιότητα. Κατά την διάρκεια του Τρωικού πολέμου, Ο Λαοκόων ένας από τους Τρώες ιερείς του Θυμβραίου Απόλλωνα, προειδοποίησε τους συμπατριώτες του Τρώες, (μάταια) να μη δεχθούν το δώρο που πρόσφεραν οι Έλληνες - οι Δαναοί- στους Τρώες, όταν υποτίθεται ότι αποφάσισαν να τερματίσουν την πολιορκία τους. Το προκειμένο δώρο ήταν, εννοείται, ο Δούρειος ίππος. Δώρο που αποδείχθηκε θανάσιμο και καταστροφικό για τους Τρώες, και την αγαπημένη τους πόλη, την Τροία.

Καβάλησε το καλάμι.

Είναι μια έκφραση που ίσως προέρχεται από την Αρχαία Ελλάδα. Οι Σπαρτιάτες το έλεγαν για να πειράξουν τον Αγησίλαο. Ο Αγησίλαος αγαπούσε πολύ τα παιδιά του και όταν ήταν

μικρά έπαιζε μαζί τους, καβαλώντας σαν σε άλογο, ένα καλάμι. Κάποια μέρα όμως τον είδε ένας φίλος του σε αυτή την στάση και ο Αγησίλαος τον παρακάλεσε να μην πει τίποτα σε κανέναν. Αλλά εκείνος δεν κράτησε τον λόγο του και το είπε σε άλλους, για να διαδοθεί σιγά - σιγά σε όλους και να φθάσει στις μέρες μας, με αλλαγμένη την ερμηνεία του (το λέμε όταν θέλουμε να πούμε για κάποιον ότι πήραν τα μυαλά του αέρα).

Σε τρώει ή μύτη σου, ξύλο θα φας.

Στην αρχαία Ελλάδα πίστευαν πως ο «κνησμός», η φαγούρα, δηλαδή, του σώματος, ήταν προειδοποίηση των Θεών. Πίστευαν πως όταν ένας άνθρωπος αισθανόταν φαγούρα στα πόδια του, θα έφευγε σε ταξίδι. Όταν πάλι τον έτρωγε η αριστερή του παλάμη, θα έπαιρνε δώρα. Η πρόληψη αυτή έμεινε ως τα χρόνια μας. «Με τρώει το χέρι μου χρήματα θα πάρω», συνηθίζουμε να λέμε όταν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Οι αρχαίοι όμως, θεωρούσαν γρουσουζιά, όταν αισθανόταν φαγούρα στην πλάτη, στο λαιμό, στα αφτιά και στη μύτη. Κάποτε για παράδειγμα, ο βασιλιάς της Σπάρτης Άγις, ενώ έκανε πολεμικό συμβούλιο με τους αρχηγούς του, είδε ξαφνικά κάποιον από αυτούς να ξύνει αφηρημένος το αφτί του. Αμέσως σηκώθηκε πάνω και διέλυσε το συμβούλιο.- Θα έχουμε αποτυχία οπωσδήποτε. Οι θεοί προειδοποίησαν τον Αρίσταρχο. Ας αναβάλουμε για αργότερα την εκστρατεία. Οι Σπαρτιάτες πίστευαν ακόμη ότι τα παιδιά που αισθάνονταν φαγούρα στη μύτη τους, θα γινόντουσαν κακοί πολεμιστές. Έτσι, όταν έβλεπαν κανένα παιδί να ξύνει τη μύτη του, το τιμωρούσαν, για να μην την ξαναξύσει άλλη φορά. Από την πρόληψη αυτή βγήκε η φράση : «η μύτη σου σε τρώει, ξύλο θα φας».

Πράσσειν άλογα.

Όταν κάποιος σε μία συζήτηση μας λει πράγματα με τα οποία διαφωνούμε ή μας ακούγονται παράλογα, συνηθίζουμε να λέμε: « Τί είναι αυτά που μου λες; Αυτά είναι αηδίες και πράσσειν άλογα».Το «πράσσειν άλογα» λοιπόν, δεν είναι πράσινα άλογα όπως πιστεύει πολύς κόσμος, αλλά αρχαία ελληνική έκφραση.Προέρχεται εκ του ενεργητικού απαρέμφατου του ρήματος «πράττω» ή/και «πράσσω» (τα δύο τ, αντικαθίστανται στα αρχαία και από δύο σ), που είναι το «πράττειν» ή/και «πράσσειν» και του «άλογο» που είναι ουσιαστικά το ουσιαστικό «λόγος» που σημαίνει λογική (σε μία από τις έννοιες του) με το α στερητικό μπροστά. Α-λογο το παράλογο, δηλαδή ,Πράσσειν άλογα, το να κάνει κανείς παράλογα πράγματα.

Ένα χελιδόνη δε φέρνει την άνοιξη.

Σ' έναν από τους μύθους του Αισώπου διαβάζουμε, πως ένας άσωτος και σπάταλος νέος, αφού έφαγε όλη του την περιουσία, δεν του είχε απομείνει παρά ο καινούριος του χονδρός εξωτερικός μανδύας. Κάποια μέρα, λοιπόν, που τυχαία είδε ένα χελιδόνη να πετάει έξω από το παράθυρό του, φαντάστηκε πως ο χειμώνας είχε περάσει και πως ήρθε πια η άνοιξη. Πούλησε τότε και το μανδύα σαν αχρείαστο. Αλλά το χειμωνιάτικο κρύο είχε άλλη γνώμη και ξαναγύρισε την άλλη μέρα πιο τσουχτερό. Οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τη φράση αυτή με τη λόγια: « μία χελιδών έαρ ου ποιεΐ». Κατά τον Αριστοτέλη: «Το γάρ έαρ ούτε μία χελιδών ποιεΐ ούτε μία ημέρα». Επίσης, συγγενική είναι η φράση: «Μ' ένα χελιδόνη, καλοκαίρι δεν κάνει,

ούτε μια μέλισσα μέλι» και «μ' ένα λουλούδι καλοκαίρι δε γίνεται».

Κροκοδείλια δάκρυα.

Ο κροκόδειλος όταν θέλει να ξεγελάσει το θύμα του, κρύβεται και βγάζει κάτι παράξενους ήχους, που μοιάζουν καταπληκτικά με κλάμα μωρού παιδιού. Έτσι, αυτοί που τον ακούν, νομίζουν ότι πρόκειται για κάποιο παιδάκι και τρέχουν να το βοηθήσουν... Ο κροκόδειλος τότε επιτίθεται ξαφνικά και σκοτώνει το θύμα του. Στην αρχαία Ελλάδα ο κροκόδειλος ήταν άγνωστος, οι Έλληνες όμως έμαθαν για αυτόν από τους Φοίνικες εμπόρους, που τους γέμιζε με τρόμο και θαυμασμό για την δύναμη και την πανουργία του κροκόδειλου. Έτσι λοιπόν, παρόλο που στην Ελλάδα δεν υπήρχαν κροκόδειλοι, τα «κροκοδείλια δάκρυα», που λέμε σήμερα γι' αυτούς που ψευτόκλαινε, είναι φράση καθαρά αρχαία ελληνική.

Άρες μάρες κουκουνάρες.

Η Έκφραση προέρχεται από αρχαίες Ελληνικές κατάρες. Στον ενικό η λέξη είναι Κατάρα Κατ-άρα Με την πάροδο των χρόνων για λόγους καθαρά εύηχους και μόνο προσετέθη και το «Μ». Δηλαδή: Κατ-άρα-μάρα. Και έτσι στη νεότερη ελληνική έγινε -αρα-μάρα, άρες μάρες, έβαλαν και την «κούφια» ομοιοκατάληκτη λέξη κουκουνάρες (κούφια δεν είναι τα κουκουνάρια;) και δημιουργήθηκε αυτή η καινούρια φράση! την λέμε όταν θέλουμε να δηλώσουμε πως ακούσαμε κάτι χωρίς νόημα και χωρίς ουσία!

Αναγκαίο κακό.

Τη φράση αυτή τη βρίσκουμε για πρώτη φορά σ' ένα στίχο του Μένανδρου (342-291 π.Χ.), που μιλάει για το γάμο. Ο ποιητής γράφει ότι ο γάμος «...εάν τις την Αλήθειαν σκοπή, κακόν μεν εστίν, άλλ' αναγκαίον κακόν». Δηλαδή: Εάν θέλουμε να το εξετάσουμε στο φως της αλήθειας, ο γάμος είναι μεν ένα κακό, αλλά «αναγκαίον κακόν». Σ' ένα άλλο απόσπασμα του Μένανδρου διαβάζουμε -ίσως για παρηγοριά για τα παραπάνω- την εξής περικοπή: «Πάντων ιατρός των αναγκαίων κακών χρόνος εστίν». Επίσης: «αθάνατον εστί κακόν αναγκαίον γυνή». Δηλαδή, η γυναίκα είναι το αιώνιο αναγκαίο κακό.

Κατά φωνή κι ο γάιδαρος.

Στην αρχαιότητα, όταν ένας γάιδαρος φώναζε πριν αρχίσει μια μάχη, νόμιζαν ότι οι θεοί τους προειδοποιούσαν για τη νίκη. Κάποτε ο Φωκίωνας ετοιμαζόταν να επιτεθεί στους Μακεδόνες του Φιλίππου, αλλά δεν ήταν και τόσο βέβαιος για το αποτέλεσμα, επειδή οι στρατιώτες του ήταν λίγοι. Τότε αποφάσισε ν' αναβάλει για μερικές μέρες την επίθεση, ώσπου να του στείλουν τις επικουρίες, που του είχαν υποσχεθεί οι Αθηναίοι. Πάνω, όμως, που ήταν έτοιμος να διατάξει υποχώρηση, άκουσε ξαφνικά τη φωνή ενός γαϊδάρου από το στρατόπεδο του. - Κατά φωνή κι ο γάιδαρος! έκανε ενθουσιασμένος ο Φωκίωνας. Και διέταξε ν' αρχίσει η επίθεση, με την οποία νίκησε τους Μακεδόνες. Από τότε ο λόγος έμεινε, και τον λέμε συχνά, όταν βλέπουμε ξαφνικά κάποιο φίλο μας, που δεν τον περιμέναμε.

Δεν ιδρώνει τ' αυτό του.

Την φράση αυτή την χρωστάμε στον πατέρα της Ιατρικής τον Ασκληπιό. Όταν κάποια νεαρή τον ρώτησε, με ποιον τρόπο θα μπορούσε να κάνει τον νεαρό που της άρεσε να την αγαπήσει, αυτός απάντησε : «Να τον κλείσεις σ' ένα πολύ ζεστό δωμάτιο, την συμβούλευσε, και αν ιδρώσουν τ αφτιά του, θα σ αγαπήσει. Αν δεν ιδρώσουν, μην παιδεύεσαι άδικα». Από την περίεργη αυτή συμβουλή του Ασκληπιού, έμεινε ως τα χρόνια μας η φράση «δεν ιδρώνει τ' αυτό του», που τη λέμε συνήθως, για τους αναισθητους και αδιάφορους.

Δίνω τόπο στην οργή.

Δώσε τόπο της οργής», φράση που την βρίσκουμε στην «Αντιγόνη» του Σοφοκλή (718): «είκε θυμώ και μετάστασιν δίδου». Αυτά τα λόγια λει ο Αίμωνας στον πατέρα του τον Κρέοντα , που επιμένει να τιμωρήσει την Αντιγόνη, γιατί δεν υπάκουσε στη διαταγή του και έθαψε τον αδελφό της Πολυνείκη. «Είκε» σημαίνει υποχώρησε, «θυμώ και» αντί «και θυμώ μετάστασιν δίδου» , δηλαδή, και άλλαξε γνώμη, δηλαδή, δώσε τόπο στην οργή. Στις «Ευμενίδες» του Αισχύλου (847) λει η θεά Αθηνά στο Χορό (των Ευμενίδων): «οργάς ξυνοίσω σοι γεραιτέρα γαρ ει». Η λ έξη οργή έχει και τη σημασία: διάθεσης, των αισθημάτων, όπως κι εδώ «θα δώσω τόπο στην οργή», θα υποχωρήσω και θα ανεχθώ τις διαθέσεις σου (ξυνοίσω που σημαίνει συνοίσω , μέλλων του συμφέρω, εδώ ανέχομαι, συγχωρώ, υπομένω), γιατί είσαι γεροντότερη (Ευριπ. Ελ. 80, Απόσπ. 31) «οργή είκειν» κ.ά.

Κάλλιο αργά παρά ποτέ.

Όταν ο Σωκράτης, σε περασμένη πια ηλικία αποφάσισε να μάθει κιθάρα, τον πείραξαν οι φίλοι του, λέγοντας του: «Γέρων ών κίθαριν μανθάνεις;...». Κι ο Σωκράτης τότε απάντησε: «Κάλλιον οψιμαθής ή αμαθής (παραμένειν)».

Του πήρε τον αέρα..

Η έκφραση αυτή έχει παραμείνει από την αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα από τις ναυμαχίες που έδιναν οι αρχαίοι Έλληνες. Οποίος μπορούσε να εκμεταλλευτεί καλύτερα τον αέρα μπορούσε να κινηθεί πιο γρήγορα άρα και να νικήσει. Έτσι οποιος έπαιρνε τον αέρα ήταν και ο νικητής.

Αέρα!

Στην αρχαία Ελλάδα, όταν άρχιζε κάποια μάχη, οι πολεμιστές έπεφταν πάνω στον αντίπαλό τους, φωνάζοντας «αλαλά», λέξη που δεν είχε κανένα νόημα, αλλά ήταν απλώς πολεμική κραυγή. Απ' αυτό, ωστόσο, βγήκε η λέξη «αλαλάζω» και η αρχαία φράση «ήλόλαζον την νίκη». Ο αλαλαγμός χρησιμοποιήθηκε και στους νεότερους πολέμους, τόσο για εμπύχωση των πολεμιστών, ιδίως στις εφόδους, όσο και σαν επωδός της νίκης, αφού αντικαταστάθηκε η λέξη «Αλαλά» με τη λέξη «Αέρα». Αλλά ποιο ήταν πάλι το γεγονός εκείνο που έκανε τη λέξη «Αέρα» να επικρατήσει σαν πολεμική κραυγή; Κατά την πολιορκία των Ιωαννίνων (1912-13),

οι οβίδες του εχθρού, που χτυπούσαν εναντίον των οχρωματικών θέσεων του στρατού μας, δεν έφερναν σχεδόν κανένα αποτέλεσμα, εκτός από το δυνατό αέρα, που δημιουργούσαν ολόγυρα οι εκρήξεις. Σε κάθε τέτοια, λοιπόν, αποτυχημένη βολή, οι Έλληνες στρατιώτες - προπαντός όμως οι θρυλικοί Τσολιάδες- φώναζαν όλοι μαζί «Αέρα!», θέλοντας με τον τρόπο αυτό να εκδηλώσουν τη χαρά τους για την εχθρική αποτυχία (ειπώθηκε για πρώτη φορά από εύζωνα του 1/38 Συντάγματος Ευζώνων). Η λέξη, όμως, «Αέρα» έγινε ένα πραγματικό σύμβολο κατά τον πόλεμο της 28ης Οκτωβρίου 1940.

Τα τσούξαμε.

Στην αρχαιότητα, υπήρχαν πολλές γυναίκες, που έπιναν πολύ κρασί, ανακατεύοντας το ποτό τους με μια ειδική σκόνη, που έκανε το κρασί να γίνεται πιο πικάντικο. Απ' αυτό βγήκε και η φράση «τα τσούξαμε».

Ες αύριον τα σπουδαία.

Αυτή η παροιματική φράση είναι του Πλουτάρχου, από το βίο του Πλουτάρχου που αναφέρεται στον Πελοπίδα. Ανήκει στον Θηβαίο στρατηγό Αρχία (4ος αι. π.Χ.), φίλο των Σπαρτιατών, όταν σε ένα συμπόσιο κάποιος του πήγε ένα γράμμα, που περιείχε την πληροφορία ότι κινδύνευε από τους δημοκρατικούς και τον Πελοπίδα που είχε επιστρέψει στη Θήβα από την Αθήνα κρυφά. Βρισκόμαστε στο 379 π. Χ. Ο Αρχίας, πάνω στο γλέντι και μέσα στη χαρά του, πάνω στη μέθη της δύναμής του και της εξουσίας, αμέλησε να το ανοίξει. Αντί να ανοίξει την επιστολή και να τη διαβάσει, την έβαλε στην άκρη λέγοντας «εις αύριον τα σπουδαία», δηλαδή αύριο θα διαβάσω τα σημαντικά πράγματα που περιέχει αυτή η επιστολή. Αυτό ήταν και το λάθος του. Σε λίγο δολοφονήθηκε και αυτός και οι φίλοι του.

Από μηχανής θεός.

Με την φράση «από μηχανής θεός» χαρακτηρίζουμε ένα πρόσωπο ή ένα γεγονός, που με την απροσδόκητη εμφάνισή του, δίνει μια λύση ή μια νέα εξέλιξη σε περίπτωση αμηχανίας ή διλήμματος. Η καταγωγή της έκφρασης αυτής, ανάγεται στην αρχαία ελληνική δραματική ποίηση και ειδικότερα στην τραγωδία. Συγκεκριμένα, σε αρκετές περιπτώσεις ο τραγικός ποιητής οδηγούσε σταδιακά την εξέλιξη του μύθου σ' ένα σημείο αδιεξόδου, με αποτέλεσμα η εξεύρεση μιας λύσης να είναι πολύ δύσκολη, αν όχι αδύνατη. Τότε, προκειμένου το θεατρικό έργο να φτάσει σε ένα τέλος, συνέβαινε το εξής: εισαγόταν στο μύθο ένα θεϊκό πρόσωπο, που με την παρέμβασή του έδινε μια λύση στο αδιέξοδο και το έργο μπορούσε πλέον να ολοκληρωθεί ομαλά. Η έκφραση «ο από μηχανής θεός» καθιερώθηκε, επειδή αυτό το θεϊκό πρόσωπο εμφανιζόταν στη σκηνή του θεάτρου με τη βοήθεια της «μηχανής», δηλαδή ενός ξύλινου γερανού, ώστε να φαίνεται ότι έρχεται από ψηλά, ή καμιά φορά από καταπακτή, εάν επρόκειτο για θεό του Άδη. Ουσιαστικά, δηλαδή, πρόκειται για μια περίπτωση επιφάνειας (θεϊκής δηλαδή εμφάνισης στους θνητούς), που συνέβαινε στο τέλος μιας τραγωδίας, διευκολύνοντας τον τραγικό ποιητή να δώσει μια φυσική λύση στο μύθο του έργου του.

Τα σπάσαμε.

Οι αρχαίοι Κρήτες την παραμονή του γάμου τους, συγκέντρωναν σε ένα μεγάλο δωμάτιο διάφορα πήλινα βάζα κι ενώ τραγουδούσαν και χόρευαν, τα έσπαζαν ένα-ένα. Η συνήθεια αυτή με τον καιρό, γενικεύτηκε σε όλη την Ελλάδα. Από αυτή την συνήθεια βγήκε η φράση «τα σπάσαμε» που τη λέμε μετά από κάθε διασκέδαση.

Τρώει τα νύχια του για καυγά.

Ένα από τα αγαπημένα θεάματα των Ρωμαίων και αργότερα των Βυζαντινών, ήταν η ελεύθερη πάλη. Οι περισσότεροι από τους παλαιστές, ήταν σκλάβοι, που έβγαιναν από το στίβο με την ελπίδα να νικήσουν και να απελευθερωθούν. Στην ελεύθερη αυτή πάλη επιτρέπονταν τα πάντα γροθιές, κλωτσιές, κουτουλιές, ακόμη και το πνίξιμο. Το μόνο που απαγορευόταν αυστηρά ήταν οι γρατσουνιές. Ο παλαιστής έπρεπε να νικήσει τον αντίπαλό του, χωρίς να του προξενήσει την παραμικρή αμυχή με τα νύχια, κάτι που δεν ήταν εύκολο, καθώς τα νύχια των σκλάβων, ήταν μεγάλα και σκληρά από τις βαριές δουλειές που έκαναν. Γι' αυτό λίγο προτού βγουν στο στίβο, άρχιζαν να τα κόβουν, όπως μπορούσαν, με τα δόντια τους. Από το γεγονός αυτό βγήκε κι η φράση «τρώει τα νύχια του για καβγά».

Για ψύλλου πήδημα.

Από τον πρώτο αιώνα η επικοινωνία των Ρωμαίων με τον ασιατικό κόσμο, είχε σαν αποτέλεσμα την εισαγωγή πληθώρας γελοίων και εξευτελιστικών δεισιδαιμονιών, που κατέκλυσαν όλες τις επαρχίες της Ιταλίας. Εκείνοι που φοβόντουσαν το μάτιασμα, κατάφευγαν στις μάγισσες, για να τους ξορκίσουν μ' ένα πολύ περίεργο τρόπο: Οι μάγισσες αυτές είχαν μερικούς γυμνασμένους ψύλλους, που πηδούσαν γύρω από ένα πιάτο με νερό. Αν ο ψύλλος έπεφτε μέσα και πνιγόταν, τότε αυτός που τον μάτιασε ήταν εχθρός. Αν συνέβαινε το αντίθετο -αν δεν πνιγόταν δηλαδή-τότε το μάτιασμα ήταν από φίλο, πράγμα που θα περνούσε γρήγορα. Κάποτε μια μάγισσα υπέδειξε σ' έναν πελάτη της ένα τέτοιο εχθρό με τ' όνομα του. Εκείνος πήγε, τον βρήκε και τον σκότωσε. Έτσι άρχισε μια φοβερή «βεντέτα» ανάμεσα σε δύο οικογένειες, που κράτησε πολλά χρόνια. Ωστόσο, από το δραματικό αυτό επεισόδιο, που το προξένησε μια ανόητη πρόληψη, βγήκε και έμεινε παροιμιακή η φράση: «Για ψύλλου πήδημα».

Του έδωσε τα παπούτσια στο χέρι.

Με τη φράση αυτή εννοούμε ότι κάποιον τον διώχνουμε, τον απολύουμε από τη δουλειά του για διάφορους λόγους. Αυτή η έκφραση ξεκίνησε από ένα παλιό έθιμο, που είχε την πρώτη εφαρμογή του στη Βαβυλωνία. Όταν ο βασιλιάς ήθελε να αντικαταστήσει έναν άρχοντα, είτε γιατί ήταν ανεπαρκής, είτε γιατί με κάποια σφάλματά του είχε πέσει στη δυσμένειά του, του έστελνε ένα ζευγάρι από παλιά παπούτσια με γραμμένο από κάτω το όνομα αυτού που το λάβαινε. Το έθιμο αυτό το πήραν από τους Βαβυλώνιους και οι Βυζαντινοί και το διατήρησαν ως τα τελευταία χρόνια της αυτοκρατορίας. Σχέση έχει και η άλλη φράση που λέμε: «σε γράφω στα παλιά μου τα παπούτσια». Δηλαδή δεν σε υπολογίζω, δε σου δίνω αξία